

Lidia Klos*

Uniwersytet Szczeciński

ZAKRES REALIZACJI KRAJOWEGO PROGRAMU OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH W POLSCE

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie zakresu prac zrealizowanych w ramach KPOŚK odnośnie do możliwości wypełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy 91/271/EWG, a tym samym postanowień Traktatu akcesyjnego w zakresie poprawy jakości wód.

Do napisania artykułu wykorzystano materiały źródłowe Ministerstwa Środowiska (MŚ) i Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej (KZGW). Artykuł ma charakter badawczy. W pracy wykorzystano metodę analizy danych i porównań.

Słowa kluczowe: gospodarka wodna, dyrektywa 91/271/EWG

Wprowadzenie

Zagadnienia ochrony środowiska, w tym środowiska wodnego, znajdują się w centrum zainteresowania UE praktycznie od początku jej istnienia. Wyrazem tego są liczne regulacje prawne wspólnoty publikowane w dyrektywach skierowanych do wszystkim państw członkowskich, które mają obowiązek osiągnięcia w określonym terminie zawartego w nich celu.

Jedną z głównych dyrektyw w obszarze jakości wód jest dyrektywa Rady 91/271/EWG dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych¹. Odgrywa ona za-

* Adres e-mail: Lidia.Klos@wneiz.pl.

¹ Dyrektywa Rady z 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30 maja 1991 r., s. 40, z późn. zm.; Dz. Urz. UE polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, s. 26).

sadniczą rolę w gospodarowaniu ściekami komunalnymi oraz ochronie środowiska wodnego, szczególnie wód powierzchniowych. W celu osiągnięcia odpowiedniego stanu wód nałożyła ona konieczność wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczych oraz oczyszczalnie ścieków komunalnych w konkretnych terminach. Wprowadziła również wymóg intensyfikacji oczyszczania ścieków w stosunku do fosforu i azotu ogólnego na obszarach podatnych na eutrofizację. Podpisany 16 kwietnia 2003 r. Traktat akcesyjny nakreślił indywidualne okresy przejściowe dla nowych państw członkowskich, w tym Polski, na wdrożenie ww. dyrektywy, ustalając ostateczny termin jej realizacji na 31 grudnia 2015 r.

W odniesieniu do Polski rzeczowy i terminowy zakres działań niezbędnych do wypełnienia zobowiązań traktatowych przedstawia się następująco²:

- a) do 31 grudnia 2015 r. wszystkie aglomeracje ≥ 2000 RLM³ muszą być wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków;
- b) do 31 grudnia 2015 r. powinna być zapewniona 75-procentowa redukcja związków azotu i fosforu ogólnego pochodzących ze źródeł komunalnych odprowadzanych do wód;
- c) do 31 grudnia 2015 r. aglomeracje < 2000 RLM wyposażone w dniu przystąpienia Polski do UE w systemy kanalizacyjne powinny posiadać oczyszczalnie zapewniające odpowiednie oczyszczanie;
- d) do 31 grudnia 2010 r. zakłady przemysłu rolno-spożywczego o wielkości > 400 RLM są zobowiązane do redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych.

Ponieważ w negocjacjach przedakcesyjnych ustalono, że cały obszar Polski leżący w 99,7% w zlewni Morza Bałtyckiego ze względu na jego położenie został uznany za „obszar wrażliwy”⁴, tj.: wymagający ograniczenia zrzutów związku azotu i fosforu oraz zanieczyszczeń biodegradowalnych do wód. Dlatego za priorytetowe dla wywiązania się ze zobowiązań traktatowych uznano wymagania dotyczące aglomeracji powyżej 2000 RLM oraz redukcję azotu i fosforu.

W Polsce dokumentem strategicznym służącym wypełnieniu zapisów Traktatu akcesyjnego w zakresie spełnienia wymagań dyrektywy 91/271/EWG

² Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), MŚ, Warszawa 2003, s. 6.

³ RLM – równoważna liczba mieszkańców – oznacza ładunek organiczny ulegający rozkładowi biologicznemu, wyrażony pięciodniowym biochemicznym zapotrzebowaniem na tlen (BZT₅) w ilości 60g tlenu na dobę (art. 43 ust. 2 ustawy – Prawo wodne).

⁴ „Obszar wrażliwy” oznacza obszar dorzecza, gdzie wymagane jest podwyższone usuwanie biogenów.

dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK)⁵.

Celem artykułu jest przedstawienie zakresu prac zrealizowanych w ramach KPOŚK odnośnie do możliwości wypełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy 91/271/EWG, a tym samym postanowień Traktatu akcesyjnego w zakresie poprawy jakości wód. Do napisania artykułu wykorzystano materiały źródłowe Ministerstwa Środowiska (MŚ) i Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej (KZGW). Artykuł ma charakter badawczy. W pracy wykorzystano metodę analizy danych i porównań.

1. Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK)

Instrumentem koordynującym działania w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, wypełniającym zobowiązania Traktatu akcesyjnego, w tym postanowienia dyrektywy 91/271/EWG, jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Oszacowano w nim potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji miejskich i wiejskich w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków. Ponieważ wdrożenie postanowień dyrektywy należy do najkosztowniejszych, KPOŚK tak skonstruowano, aby poprzez budowę/modernizację sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków komunalnych w poszczególnych okresach przejściowych – do końca 2005, 2010, 2013, 2015 r. – móc wypełnić wymagania ustalone w Traktacie akcesyjnym, dotyczące wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG⁶:

- a) do 31 grudnia 2005 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta w 674 aglomeracjach⁷, z których ładunek zanieczyszczeń biodegrado-

⁵ Zatwierdzony przez Radę Ministrów 16 grudnia 2003 r. zawiera wykaz aglomeracji przygotowany na podstawie uzyskanych w 2003 r. od gmin informacji o stanie i zamierzeniach dotyczących realizacji przez gminę przedsięwzięć w zakresie wyposażenia terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę, w zbiorcze sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych (według stanu na koniec 2002 r.).

⁶ Przedstawione liczby aglomeracji oszacowano podczas negocjacji z Komisją Europejską, zostały one jednak doprecyzowane w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych i jego kolejnych aktualizacjach. Różnice dotyczące tych wartości spowodowane są zmianami koncepcji rozwiązywania gospodarki ściekowej na danym terenie, a co za tym idzie – modyfikacją granic aglomeracji.

⁷ Aglomeracja oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych (art. 43 ust. 2 Prawa wodnego, DzU z 2005 r., nr 239, poz. 2019, z późn. zm.).

- walnych stanowił 69% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu pochodzącego z aglomeracji;
- b) do 31 grudnia 2010 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta w 1069 aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowił 86% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu z aglomeracji;
 - c) do 31 grudnia 2013 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta w 1165 aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi 91% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu pochodzącego z aglomeracji;
 - d) do 31 grudnia 2015 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta we wszystkich aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi 100% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu pochodzącego z aglomeracji.

Realizacji wyżej wymienionych warunków dotyczących poziomu obsługi systemami zbierania ścieków wymaga osiągnięcia w terminie do końca 2015 r. w aglomeracjach ujętych w KPOŚK następujących poziomów obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi⁸:

- a) dla aglomeracji $\geq 150\ 000$ RLM osiągnięcia poziomu $\geq 98\%$ RLM korzystających z systemu kanalizacyjnego;
- b) dla aglomeracji $\geq 100\ 000$ RLM osiągnięcia poziomu $\geq 95\%$ RLM korzystających z systemu kanalizacyjnego;
- c) dla aglomeracji $\geq 15\ 000 < 100\ 000$ RLM osiągnięcia poziomu $\geq 90\%$ RLM korzystających z systemu kanalizacyjnego;
- d) dla aglomeracji $\geq 2\ 000 < 15\ 000$ RLM osiągnięcia poziomu $\geq 80\%$ RLM korzystających z systemu kanalizacyjnego.

Natomiast pozostała ludność aglomeracji nieobsługiwana przez zbiorcze systemy kanalizacyjne ma korzystać ze zewidencjonowanych indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, tj. szczelnych zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

Opracowując KPOŚK, po raz pierwszy dokonano identyfikacji liczby aglomeracji oraz zakresu prac i kosztów niezbędnych do poniesienia w celu kompleksowego rozwiązania problemów gospodarki ściekowej.

⁸ Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych..., s. 7–8.

W początkowym wariancie KPOŚK obejmował 1378 aglomeracji o RLM powyżej 2 000 i przewidywał⁹:

- a) budowę, rozbudowę i/lub modernizację 1163 oczyszczalni ścieków komunalnych w 1068 aglomeracjach;
- b) budowę około 21 tys. km sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach, w tym:
 - budowę systemów kanalizacji zbiorczej w 162 aglomeracjach w grupie wielkości $\geq 2\ 000 < 15\ 000$ RLM,
 - rozbudowę i/lub modernizację systemów kanalizacji zbiorczej w 1216 aglomeracjach o wielkości $> 15\ 000$ RLM.

Koszt tego zadania oszacowano na około 35 mld zł, w tym na oczyszczanie ścieków przewidywano ok. 11 mld zł, a na systemy kanalizacyjne – ok. 24 mld zł. Jednak w trakcie realizacji ze względu na zmiany w liczbie aglomeracji oraz wartości RLM konieczna była aktualizacja KPOŚK. Pierwsza nastąpiła już w 2005 r., druga – w 2009 r. Proces aktualizacji KPOŚK oraz wynikające stąd zmiany przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Liczba aglomeracji oraz RLM w kolejnych wersjach KPOŚK w podziale na grupy RLM

Grupa aglomeracji RLM	Liczba aglomeracji i RLM w latach:								
	Aktualizacje – stan na koniec roku:								
	2002 KPOŚK			2005 I KPOŚK			2009 II KPOŚK		
	Liczba aglom.	RLM w tys.	% RLM	Liczba aglom.	RLM w tys.	% RLM	Liczba aglom.	RLM w tys.	% RLM
> 100 000	76	21 645	52,8	76	23 403	51,2	81	24 241	53
15 000 < 100 000	366	13 653	33,3	378	13 479	31,5	378	14 190	31,3
10 000 < 15 000	936	5718	13,9	150	1867	4,2	198	2422	5,4
2 000 < 10 000				973	5482	13,1	978	4669	10,3
Razem	1378	41 017	100	1577	44 231	100	1635	45 522	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPOŚK za lata 2003, 2006–2007, 2010.

⁹ *Ibidem*, s. 9.

Celem pierwszej aktualizacji było zweryfikowanie i zaktualizowanie potrzeb aglomeracji ujętych w KPOŚK oraz aglomeracji nowo utworzonych w zakresie inwestycyjnym i finansowym. Pierwsza AKPOŚK zawierała 1577 aglomeracji o RLM powyżej 44 tys. (podstawą jej aktualizacji były dane z 2004 r.). Plan inwestycyjny I AKPOŚK zakładał budowę, rozbudowę i/lub modernizację około 1734 oczyszczalni ścieków, co wymagało budowy około 37 tys. km sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach. Łączny koszt realizacji I AKPOŚK oszacowano na ponad 42 mld zł, w tym na oczyszczalnie ścieków przewidywano ponad 10 mld zł, natomiast budowa systemów kanalizacyjnych miała zamknąć się w kwocie ok. 32 mld zł. Aktualizacja KPOŚK stanowiła również podstawę do zweryfikowania Planu Implementacyjnego, który później był przesyłany do Komisji Europejskiej.

Konieczność dokonania kolejnej aktualizacji KPOŚK wynikała z weryfikacji zapisów programu w oparciu o prace prowadzone w gminach i województwach odnośnie do wyznaczania obszarów i granic aglomeracji¹⁰.

Początkowo II AKPOŚK z 2009 r. obejmowała łącznie 1635 aglomeracji, jednak ze względu na bardzo duże koszty realizacji niezbędnych działań, które przekraczały zarówno możliwości rzeczowe, jak i finansowe (dotyczyły one przede wszystkim kanalizowania terenów rozproszonych, co znacznie podraża koszty), dokonano podziału aglomeracji na dwie grupy, które umieszczono w dwóch załącznikach:

1. Załącznik 1 to aglomeracje priorytetowe dla wypełnienia wymogów Traktatu akcesyjnego. Obejmuje 1313 aglomeracji powyżej 2 000 RLM (łączny RLM – 44 161 819, który stanowi 97% całkowitego RLM KPOŚK).
2. Załącznik 2 to aglomeracje niestanowiące priorytetu dla wypełnienia wymogów Traktatu akcesyjnego. Obejmuje 322 aglomeracje z przedziału od 2000–10 000 RLM (łączny RLM – 1 360 434, który stanowi 3% całkowitego RLM KPOŚK).

Dodatkowo dołączono załącznik 3, który zawierał nowo wyznaczone aglomeracje niespełniające wymogów formalnych, by znaleźć się w załączniku 1 lub 2. Dlatego nie zostały one wliczone do zakresu rzeczowego i finansowego II AKPOŚK z 2009 r. (tabela 2).

¹⁰ Sprecyzowano wówczas, iż zasadność techniczna i ekonomiczna wyznaczenia zasięgu systemu kanalizacji zbiorczej na terenie gminy stanowi podstawę do wyznaczania obszaru i granic aglomeracji. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (DzU z 2010 r., nr 137, poz. 922). Zastępuje ono dotychczasowe rozporządzenie z 2004 r. w przedmiotowej sprawie (DzU nr 283, poz. 2841 oraz z 2006 r., nr 199, poz. 1468).

Tabela 2. Aktualizacja II KPOŚK w 2009 r. według załączników

Grupa aglomeracji RLM	II AKPOŚK 2009								
	Załącznik 1			Załącznik 2			Załącznik 3*		
	Liczba aglom.	RLM w tys.	% RLM	Liczba aglom.	RLM w tys.	% RLM	Liczba aglom.	RLM w tys.	% RLM
> 100 000	81	24 241	54,8	x	x	x	x	x	x
15 000 < 100 000	378	14 190	32,4	x	x	x	x	x	x
10 000 < 15 000	198	2422	5,5	x	x	x	x	x	x
2000 < 10 000	656	3309	7,3	322	1360	100	104	475	100
Razem	1313	44 162	100	322	1360	100	104	475	100

* Aglomeracje nowo wyznaczone, niewliczone do II aktualizacji KPOŚK.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPOŚK, Aktualizacja KPOŚK 2009, MŚ-KZGW, Warszawa 2010, s. 22–25.

Największe znaczenie w implementacji dyrektywy przypisane zostało osiągnięciu odpowiednich standardów wyposażenia w zbiorcze systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków aglomeracjom > 15 000 RLM, ponieważ generowany przez nie ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych sięgał aż 87%. Tym samym są one odpowiedzialne za wprowadzanie znacznej części związków biogenych z komunalnych źródeł punktowych do wód powierzchniowych i Bałtyku. Wyposażenie tych aglomeracji w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków ma zasadnicze znaczenie dla ochrony powierzchniowych wód w Polsce. Dlatego inwestycje wskazane w załączniku 1 stanowią priorytet w wypełnianiu postanowień Traktatu akcesyjnego, a dostępne środki finansowe powinny być kierowane w pierwszej kolejności na ich realizację.

Trzecia aktualizacja (wykonana w 2010 r.) zawierała wyłącznie analizę stanu zaawansowania realizacji inwestycji oraz przyczyn zaistniałych opóźnień i w rezultacie ustalenia realnych terminów ich zakończenia (została zatwierdzona 1 lutego 2011 r.). Sporządzona w 2010 r. analiza realizacji aktualizacji II KPOŚK wykazała opóźnienia w terminowym wykonaniu zadań w przypadku 252 aglomeracji o łącznym RLM równym 7 130 682, z czego 65 aglomeracji o RLM wynoszącym 718 118 zgłosiło, że inwestycje zostaną zakończone po 2015 r. Jako główną przyczynę podano przede wszystkim¹¹:

- a) przewlekłe procedury administracyjne przygotowania inwestycji;
- b) długotrwałe procedury przetargowe wynikające z przepisów o zamówieniach publicznych;

¹¹ *Sprawozdanie z wykonania Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych w latach 2010–2011*, MŚ-KZGW, Warszawa 2012, s. 24.

- c) przewlekłe procedury przygotowania i podpisywania memorandów o dofinansowanie projektów z funduszy unijnych;
- d) problemy związane z własnością gruntów;
- e) brak środków finansowych na realizację inwestycji.

Listę aglomeracji, które wykazują opóźnienia w realizacji inwestycji przewidzianych w KPOŚK, przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Liczba aglomeracji opóźnionych w poszczególnych województwach, stan na 2011 r.

Województwo	Suma RLM w poszczególnych województwach	Liczba aglomeracji opóźnionych
dolnośląskie	1 563 800	28
kujawsko-pomorskie	57 046	5
lubelskie	298 222	13
lubuskie	101 116	12
łódzkie	338 338	11
małopolskie	168 285	19
mazowieckie	705 692	33
opolskie	265 807	5
podlaskie	283 213	5
podkarpackie	410 247	27
pomorskie	1 233 525	10
śląskie	413 073	9
świętokrzyskie	207 196	12
warmińsko-mazurskie	287 516	10
wielkopolskie	450 940	35
zachodniopomorskie	346 666	18
Razem	7 130 682	252

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania KPOŚK w latach 2010–2011*, MŚ–KZGW, Warszawa 2012, s. 25.

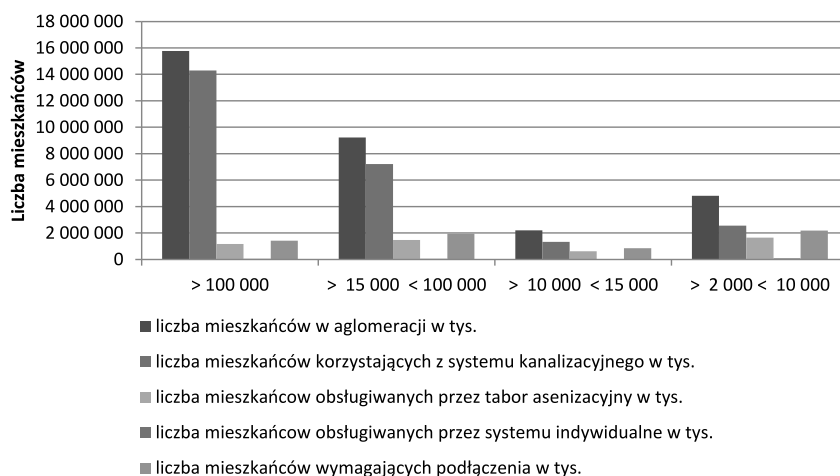
Największa liczba aglomeracji, które nie wywiążą się z terminowego wykonania niezbędnych inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, znajduje się w województwach: wielkopolskim (35 aglomeracji), mazowieckim (33), dolnośląskim (28) i podkarpackim (27). Z tym że największa suma RLM dotyczy województwa dolnośląskiego (1 563 800 RLM). W pozostałych nie przekracza 700 tys. RLM. Również bardzo wysoką sumę RLM ma województwo pomorskie, w którym 10 aglomeracji (łącznie 1 233 525 RLM) jest zagrożonych opóźnieniem. Będzie to wymagało złożenia do Komisji Europejskiej wyczerpujących i uzasadnionych wyjaśnień dotyczących niespełnienia wyznaczonych terminów.

Opóźnienia w zakończeniu inwestycji przewidywanych w KPOŚK wskazują na ewentualność niewywiązania się Polski ze zobowiązań wynikających z Traktatu akcesyjnego. Ostatecznie w 2013 r. ma być przedstawiona czwarta aktualizacji przedstawiająca stan zaawansowania realizacji inwestycji oraz stopień wypełnienia zobowiązań akcesyjnych wraz z prognozą na 2013 i 2015 r.¹²

2. Efekty rzeczowo-finansowe realizacji KPOŚK

Jak wykazały dane sprawozdawcze za lata 2003–2011, w wyniku realizacji KPOŚK wybudowano 56 017 km sieci kanalizacyjnej – największy przyrost nastąpił w latach 2003–2009 i wyniósł 37 918 km. W tym czasie zakończono również budowę 283 nowych oczyszczalni ścieków, z czego 103 w latach 2010–2011. Najczęściej dokonywano inwestycji w rozbudowę oraz modernizację już istniejących oczyszczalni ścieków¹³. Stopień zrealizowanych inwestycji i stan wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacyjne przedstawia rysunek 1.

Rysunek 1. Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacyjne (stan na 31 grudnia 2011 r.)

Źródło: *Sprawozdanie z wykonania...*, s. 13.

¹² W czasie pisania artykułu taka aktualizacji nie ukazała się.

¹³ *Sprawozdanie z wykonania...*, s. 23–24.

Oszacowany efekt rzeczowy ukazuje, że przewidziany w Traktacie akcesyjnym stopień redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych wynoszący 86% nie został osiągnięty. W 2011 r. redukcja wyniosła 76% i jest to spowodowane niedostatecznym wyposażeniem mieszkańców aglomeracji w sieć kanalizacyjną. W dalszym ciągu ponad 6 mln mieszkańców aglomeracji nie ma w domach kanalizacji.

Natomiast zgodnie z założeniami przedstawionymi w KPOŚK na koniec 2011 r. wymagane stopnie obsługi osiągnęła następująca liczba aglomeracji¹⁴:

- dla aglomeracji $\geq 150\ 000$ RLM $\geq 98\%$ RLM – 6 aglomeracji,
- dla aglomeracji $\geq 100\ 000$ RLM $< 150\ 000$ RLM $\geq 95\%$ RLM – 6 aglomeracji,
- dla aglomeracji $\geq 15\ 000$ RLM $< 100\ 000$ RLM $\geq 90\%$ RLM – 96 aglomeracji,
- dla aglomeracji $\geq 2000 < 15\ 000$ RLM $\geq 80\%$ RLM – 298 aglomeracji (por. tabela 1).

Łącznie wymagany stopień obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi został osiągnięty w 406 aglomeracjach, co stanowi tylko 23% wszystkich aglomeracji, a 1322 (77%) nie osiągnęło wymaganych stopni obsługi. Natomiast w 139 aglomeracjach poziom obsługi siecią kanalizacyjną jest równy 0, co stanowi 8% wszystkich aglomeracji. Liczbę aglomeracji według stopnia obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi oraz według wydajności oczyszczalni ścieków odpowiadającej ładunkowi generowanemu przez aglomeracje w podziale na przedziały RLM przedstawiono w tabeli 4.

W zakresie stopnia oczyszczania ścieków analiza informacji sprawozdawczej wykazała, że 1617 oczyszczalni ścieków (tj. ponad 83% wszystkich oczyszczalni) w 1361 aglomeracjach spełnia wymagania dotyczące jakości oczyszczonych ścieków. Z tego jedynie 516 aglomeracji posiada oczyszczalnie komunalne, których łączna wydajność wyrażona w RLM odpowiada RLM aglomeracji zgodnemu z rozporządzeniem określającym granice i wielkość aglomeracji. RLM tych aglomeracji wynosi 15 197 669, a łączna ich wydajność jest równa 19 223 734 (tabela 4,5).

¹⁴ *Ibidem*, s. 26–27.

Tabela 4. Liczba aglomeracji według stopnia obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi oraz według wydajności oczyszczalni ścieków odpowiadającej ładunkowi generowanemu przez aglomeracje w podziale na przedziały RLM (stan na 31 grudnia 2011 r.)

Przedział RLM	Liczba aglomeracji, z których pozyskano dane	Liczba aglomeracji według stopnia obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi						Liczba aglomeracji, w których wydajność oczyszczania ścieków odpowiada ładunkowi generowanemu przez aglomeracje
		0%	0–80%	≥ 80%	≥ 90%	≥ 95%	≥ 98%	
≥ 150 000	53	0	18	35	23	11	6	21
≥ 100 000 < 150 000	31	0	18	13	9	6	1	17
≥ 15 000 < 100 000	357	1	207	149	96	65	53	137
≥ 10 000 < 15 000	212	5	152	55	34	26	18	48
≥ 2 000 < 10 000	1 075	133	699	243	153	108	88	293
RAZEM	1 728	139	1 094	495	315	216	166	516

Zaciemnione pola przedstawiają stopień realizacji KPOŚK.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania...*, s. 26.

Tabela 5. Oczyszczalnie ścieków spełniających wymagane standardy według dyrektywy 91/271/EWG

Wielkość aglomeracji wg RLM	Agglomeracje, które osiągną zgodność z wymaganiami UE do 2015 r.			Oczyszczalnie, które osiągną efekt ekologiczny oczyszczania ścieków			Oczyszczalnie w aglomeracjach w 2015 r.		
	Liczba	RLM w tys.	%RLM aglomeracji	Liczba	Wydajność RLM w tys.	% RLM aglomeracji	Liczba	Wydajność RLM w tys.	% RLM
Załącznik 1 – aglomeracje priorytetowe dla wypełnienia wymogów Traktatu akcesyjnego									
> 100 000	47	15 216	62,4	59	13 065	53,9	120	24 778	53,1
> 15 000 < 100 000	173	6027	42,5	201	5805	40,9	440	14 921	32,0
> 10 000 < 15 000	12	1483	61,3	135	1254	51,8	227	2170	4,7
> 2 000 < 10 000	343	1787	65,3	351	2734	82,6	678	4762	10,2
Razem	685	24 514	55,2	746	23 048	52,2	1465	46 631	100

Tabela obejmuje tylko załącznik 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych 2009 – AKPOŚK 2009, MŚ–KZGW, Warszawa 2010, s. 31–32.

Analizując strukturę wydatków inwestycyjnych na komunalną gospodarkę wodno-ściekową w ramach KPOŚK, należy zauważyć, że wydatki na systemy kanalizacji zbiorczej stanowiły około 75%, a na oczyszczalnie ścieków – 25% ogółu wydatkowanych środków (tabela 6).

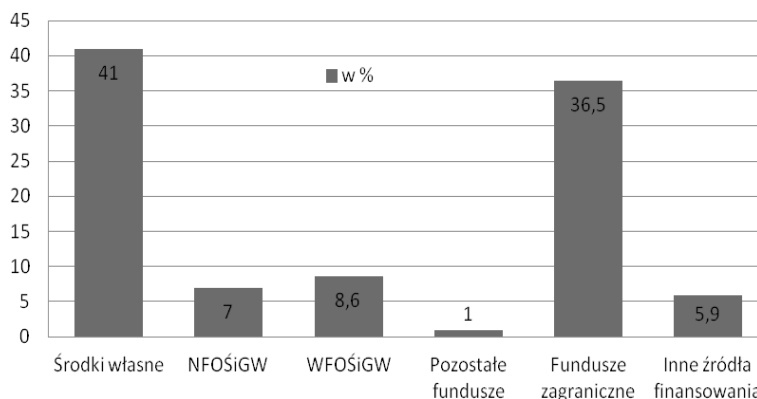
Tabela 6. Nakłady finansowe poniesione w latach 2003–2011 w mln zł

Rok	Oczyszczalnie ścieków komunalnych	Zbiorcze systemy kanalizacyjne
2003–2005	2 352,8	5 223,9
2006	762,5	1 848,0
2007	985,1	2 226,1
2008	1 218,5	3 325,6
2009	2 478,5	4 800,0
2010	3 028,3	5 031,6
2011	1 774,0	5 414,1
2003–2011	12 599,7	27 869,3
	40 469,0	

Źródło: opracowano na podstawie: *Sprawozdanie z wykonania...*, s. 23.

W większości KPOŚK finansowany jest głównie ze środków własnych gmin (w granicach 36–42%) oraz krajowych funduszy ekologicznych (15–20%) ze szczególnym udziałem środków unijnych (25–34%) w całości wydatków na ten cel (rysunek 2).

Rysunek 2. Źródła pochodzenia nakładów finansowych w % w latach 2003–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: *Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2006–2007*, KZGW, Warszawa 2009; *Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2008–2009*, KZGW, Warszawa 2011.

W latach 2007–2013 źródłem, które odegrało szczególne znaczenie w finansowaniu KPOŚK, jest Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ), w którym na oś priorytetową gospodarka wodno-ściekowa przeznaczono 3 275,2 mln euro, w tym 481 mln euro na gospodarowanie wodami.

Podsumowanie

Osiągnięcie wymaganych przez polskie i europejskie prawo standardów oczyszczania ścieków w aglomeracjach powinno zapewnić odpowiedni stan czystości głównych rzek Polski i istotnie ograniczyć odprowadzanie substancji biogennych do Bałtyku. Przedstawione w artykule wyniki świadczą o poważnym zagrożeniu wywiązania się Polski z zapisów przyjętych w Traktacie akcesyjnym, dotyczącym zgodności aglomeracji z dyrektywą 91/271/EWG. Sytuacja ta może wymagać ponownej weryfikacji obszaru i granic aglomeracji ze względu na błędne ich wyznaczenie oraz planowanie budowy kanalizacji na terenach rozproszonych.

Niewypełnienie przez Polskę zobowiązań akcesyjnych obejmujących wdrożenie dyrektywy 91/271/EWG spowoduje konsekwencje finansowe w postaci naliczenia kar pieniężnych za nieterminowe osiągnięcie wyznaczonych celów zgodnie z obowiązującymi procedurami prawnymi UE.

Literatura

- Aktualizacja KPOŚK 2009 – AKPOŚK 2009, MŚ–KZGW, Warszawa 2010.
Dyrektywa Rady 91/271/EWG z 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE z 30 maja 1991 r. L 135, z późn. zm., Dz. Urz. WE polskie wydanie specjalne z 2002 r.).
Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2004–2005, KZGW, Warszawa 2006.
Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2006–2007, KZGW, Warszawa 2009.
Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2008–2009, KZGW, Warszawa 2011.
Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych, MŚ, Warszawa 2003.
Sprawozdanie z wykonania KPOŚK w latach 2010–2011, MŚ–KZGW, Warszawa 2012.
Ustawa z 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (DzU z 2005 r., nr 239, poz. 2019, z późn. zm.).

THE SCOPE OF REALIZATION OF THE NATIONAL PROGRAM MUNICIPAL WASTEWATER TREATMENT

Abstract

An aim of the paper to present the scope of the work performed under a National Program Municipal Wastewater Treatment regarding the possibility of fulfillment of the directive 91/271/EEC by Poland and thus the provisions of the Treaty of the Accession for improve water quality.

This article uses the source materials of the Ministry of the Environment and National Water Management. This is a research article. This work uses method of data analysis and comparisons.

Keywords: water management, directive 91/271/EEC

Translated by Lidia Kłos